

О.В. Сергієнко, кандидат с.-г. наук,
Л.Д. Солодовник, Л.О. Радченко, молодші наукові співробітники
Інститут овочівництва і баштанництва НААН

ПЕРСПЕКТИВНІ ЛІНІЇ ОГІРКА КОРНІШОННОГО ТИПУ ДЛЯ ГЕТЕРОЗИСНОЇ СЕЛЕКЦІЇ В УМОВАХ ВІДКРИТОГО ҐРУНТУ

Висвітлено результати оцінки батьківських ліній огірка корнішонного типу за основними господарсько-цінними ознаками для створення конкурентноспроможних гетерозисних гібридів для умов відкритого ґрунту.

Ключові слова: огірок, лінія, ранньостиглість, урожайність, товарність, стійкість.

Вступ. В Україні небагато овочів настільки популярні, як огірки [1, 2]. У відкритому ґрунті вирощують короткоплідні, засолювального (великогорбкуваті, чорношипі), салатно-маринадного (білошипі, дрібно- або великогорбкуваті, без гіркоти) та універсального (великогорбкуваті, чорношипі, без гіркоти) типу призначення огірки. Кращим завжди вважатиметься огірок із відкритого ґрунту універсального призначення, який можна одночасно використовувати у свіжому вигляді, для засолу та маринування [3, 4].

Позицію лідера в сортовому рейтингу огірка займають бджолозапилювані пучкові корнішони. Їх основні переваги: багато зав'язі та зеленцю, невеликі плоди-корнішони з високими засолювальними якостями, висока врожайність. У вузлах пучкових корнішонів формується в середньому від 2–3 до 5–8 зав'язей і більше. На одній рослині можуть вирости до 400–500 і більше зав'язей [5].

У теперішній час на ринок України надходять гібриди іноземної селекції, які приваблюють зовнішнім виглядом; більшість новітніх іноземних гібридів багатоквіткові (від 2 до 5 квіток у вузлі). Однак ці гібриди не повною мірою відповідають вимогам українських споживачів (не придатні до засолювання, довгоплідні, з простим опушенням, їх зеленці мають грубу консистенцію м'якоті

© Сергієнко О.В., Солодовник Л.Д., Радченко Л.О., 2014.

й шкірки та ін.). Тому актуальним питання сьогодення є створення гібридів корнішонного типу: ранньостиглі (38–45 діб), кількість плодів у вузлі більше 3, довжина плодів 8–10 см, опушення складне великогорбкувате, листки зелені або темно-зелені, товщина шкірки зеленця тонка або середня, стійкий проти пероноспорозу та бактеріозу, гіноєційність висока, що потребує наявності цінного вихідного матеріалу батьківських форм, які будуть відповідати цілям гетерозисної селекції.

Мета досліджень: створення гіноєційних ліній огірка корнішонного типу для використання у гетерозисній селекції і з створення конкурентноздатних гібридів для умов відкритого ґрунту.

Методика досліджень. Дослідження проводились протягом 2012–2013 рр. в Інституті овочівництва і баштанництва НААН. Основою для створення вихідного матеріалу були сорти і гібриди вітчизняної і іноземної селекції, а також власний селекційний матеріал. Селекційну роботу проводили згідно із загальноприйнятими методиками [6, 7, 8]. Випробування нових генотипів проводили відповідно до методики Державного сортовипробування сільськогосподарських культур [9]. Статистичну обробку проводили методом дисперсійного аналізу за Б.А. Доспеховим (1985) [10].

Результати досліджень. Науково-дослідна робота відбувалась у напрямку створення нових поколінь батьківських ліній корнішонного типу: ранньостиглих, жіночого та переважно жіночого типу цвітіння, з високою товарністю плодів, пластичних до умов вирощування, відносно стійких до пероноспорозу і бактеріозу із подальшим їх використанням при створенні нових конкурентноздатних гібридів огірка, придатних до переробки.

За результатами роботи проведена оцінка 7 ліній порівняно із сортом-стандартом Джерело (Україна), який відмічається якістю плодів із високими засолювальними властивостями. У результаті оцінки за комплексом господарсько-цінних показників було виділено ряд ліній для використання в гетерозисній селекції, характеристика яких наведена у таблиці.

Характеристика зразків огірка корнішонного типу
за господарсько-цінними ознаками (середнє за 2012–2013 рр.)

Назва зразка	Урожайність				Товарність,%	Загальна врожайність за I декаду плодоношення		Середня маса плоду, г
	загальна		товарна			т/га	% до St	
	т/га	% до St	т/га	% до St				
Джерело St	18,7	100	16,1	100	86	4,9	100	58
F ₇ I ₄ ЧП	11,2	60	7,9	49	71	5,4	110	37
F ₇ I ₃ Ж 57/718-11	20,8	111	16,7	104	80	10,4	212	52
F ₆ I ₂ Р Д 96/2-95	17,4	93	14,3	89	82	5,8	119	50
F ₉ I ₇ A L2	16,6	89	15,2	95	92	5,1	104	52
F ₈ I ₃ B1802	16,7	89	15,3	95	92	4,8	98	49
F ₉ I ₃ Fan	15,5	83	12,7	79	82	4,0	82	46
F ₈ I ₆ П 57/745-11	22,5	120	18,4	114	82	4,7	96	56
НІР ₀₅ 2012	3,2		4,2			3,6		
НІР ₀₅ 2013	1,4		2,9			1,6		

З аналізу даних таблиці визначено, що за показником загальної та товарної врожайності виділились лінії: F₇I₃ Ж 57/718-11 (20,8 т/га) та F₈I₆П 57/745-11 (22,5 т/га), які істотно перевищили стандартний сорт Джерело за цією ознакою. На рівні стандарту за врожайністю була лінія F₆I₂ Р Д 96/2-95. Найвищою товарністю (92%) відмічались лінії F₉I₇A L2 та F₈I₃B1802. Найменшу врожайність (11,2 т/га), товарність(71%) і масу плодів (37 г) мала лінія F₇I₄ЧП. Товарність інших зразків складала 80–82%. За ранньостиглістю виділилась лінія F₇I₃ Ж 57/718-11, яка за першу декаду плодоношення забезпечила урожайність на рівні 10,4 т/га, це склало 50% від загальної урожайності, що визначає її цінність як компоненту підвищення ранньостиглості при гібридизації. Серед-

ня маса товарного плоду в зазначених зразках коливалась у межах 46–56 г.

Визначено, що усі зразки є ранньостиглими (від масових сходів до першого збору 37–42 доби) і були морфологічно вирівняними з привабливим зовнішнім виглядом плодів з високими смаковими якостями (4,7–5,0 балів).

Погодні умови в період вегетації рослин огірка були несприятливими для росту і розвитку. Це негативно вплинуло на урожайність зеленця і скоротило період плодоношення до 23–27 діб.

У середньому за роки дослідження за комплексом господарсько-цінних ознак виділилися три відносно стійкі (5, 7 балів) лінії корнішонного типу: F_7I_3 Ж 57/718-11, F_8I_6 П 57/718-11 та F_6I_2 РД 96 2-95, які рекомендуються для використання в гетерозисній селекції при створенні нових конкурентноздатних гібридів огірка.

Наводимо розгорнуту характеристику цих ліній:

Лінія F_7I_3 Ж 57/718-11 – ранньостигла (до першого збору 40 діб). Загальна врожайність 20,8 т/га, товарна – 16,7 т/га, за першу декаду плодоношення – 10,4 т/га. Товарність 80%. За показником загальної урожайності лінія мала перевищення над стандартом сорт Джерело на 11%, товарної – 4%, за першу декаду плодоношення – на 112%. Вміст сухої розчинної речовини 4,1%, загального цукру – 1,13%. Відносно стійка проти пероноспорозу і бактеріозу (5 балів за шкалою РЕВ). Дегустаційна оцінка свіжих плодів – 4,5 бали. Смакові якості добрі (5 балів). Рослина переважно жіночого типу цвітіння, з букетним розташуванням жіночих квіток – по три у вузлі. Плід – зеленець циліндричної форми, короткоплідний (7 см). Поверхня плоду великогорбкувата, опушення складне білого кольору. Середня маса товарного плоду 52 г. Лінія характеризується жіночим типом цвітіння у поєднанні з маркерними ознаками: білим кольором шипів та лимонно-жовтим – насінника (*rrC-*) та комплексом господарсько-цінних ознак.

Лінія F_8I_6 П 57/745-11 – ранньостигла (до першого збору 42 доби). Загальна врожайність 22,5 т/га, товарна 18,4 т/га, за першу декаду плодоношення – 4,7 т/га. Товарність 82%. За показником загальної урожайності лінія має перевищення над стандартом сорт Джерело на 20%, товарної – на 14%. За першу декаду плодоношення лінія була на рівні стандарту. Стійка проти пероноспорозу і бактеріозу (7 балів за шкалою РЕВ). Дегустаційна оцінка свіжих плодів – 4,8 бали. Смакові якості відмінні (5 балів). Рослина переважно жіночого типу цвітіння, з букетним розташуванням

жіночих квіток – по три у вузлі. Плід-зеленець циліндричної форми, короткоплідний (8–9 см). Поверхня плоду великогорбкувата, опушення складне чорного кольору. Середня маса товарного плоду – 56 г.

Лінія F₆I₂ P Д 96 2-95 – ранньостигла (до першого збору 41 доба). Загальна врожайність 17,4 т/га, товарна – 14,3 т/га, за першу декаду плодоношення – 4,8 т/га. Товарність 82%. За урожайністю перевищує стандарт сорт Джерело. Вміст сухої розчинної речовини 4,5%, загального цукру – 1,75. Відносно стійка проти пероноспорозу і бактеріозу (5 балів за шкалою РЕВ). Дегустаційна оцінка свіжих плодів – 4,4 бали. Смакові якості добрі (5 балів). Рослина переважно жіночого типу цвітіння, з букетним розташуванням жіночих квіток – по три у вузлі. Плід-зеленець циліндричної форми, короткоплідний (8 см). Поверхня плоду великогорбкувата, опушення складне чорного кольору. Середня маса товарного плоду 50 г.

Висновки. В результаті селекційної роботи створено ряд гіноєційних ліній огірка корнішонного типу з комплексом господарсько-цінних ознак, які мають цінність як материнські форми при створенні гетерозисних гібридів огірка корнішонного типу і призначені для використання у якості материнської форми при створенні конкурентноздатних бджолозапильних гетерозисних гібридів огірка для відкритого ґрунту. Їх включено у селекційний процес зі створення конкурентноздатних гетерозисних гібридів огірка корнішонного типу. На основі наведених ліній вже створено ряд гібридних комбінацій першого покоління.

Лінія F₈I₆ П 57/745-11 передана до НЦГРРУ у 2013 р. (Довідка за № 252 від 3 грудня 2013 р.).

Бібліографія.

1. Юрина О. В. Огурцы / О. В. Юрина // Московский рабочий. – М., 1976. – 88 с.
2. Золотарев В. Огурцы / В. Золотарев // Московский рабочий. – М. – 1963. – 80 с.
3. Медведев А. В. Гетерозисные гибриды огурца с комплексной устойчивостью к заболеваниям [Текст] / А. В. Медведев, А. А. Медведев // Матеріали Міжнар. конф. «Оптимізація селекційного процесу на основі генетичних методів». – Х., 1999. – С. 98-101.
4. Юлдашева Л. М. Труды по прикладной ботанике, генетике и селекции [Текст] / Л. М. Юлдашева. – Л. – 1971. – Т. 45. – В. 1. – С. 196.

5. Марченко О. З. Особливості селекції партенокарпічних сортив огірків / О. З. Марченко // Овочівництво і баштанництво. – К. – 1972. – Вип.14. – С. 40-43.

6. Досвід виробництва та маркетингу овочів в Україні // [результати досліджень проекту аграрного маркетингу за 2004-2005 рр.]. – К., 2006. – 396 с.

7. Методические указания по селекции и семеноводству гетерозисных гибридов огурца [Текст] / [Под ред. О. В. Юриной]. – М. : 1985. – 56 с.

8. Методические указания по селекции огурца [Текст] / Юрина О. В., Корганова Н. Н., Ермоленко И. В. и др. – М. : Агропромиздат, 1985. – 54 с.

9. Сучасні методи селекції овочевих і баштанних культур / [За ред. Т. К. Горової, К. І. Яковенка]. – Х., 2001. – С. 311-356.

10. Методика Державного сортовипробування сільськогосподарських культур [Текст] / [Під ред. В. В. Вовкодава]. – К., 2001. – С. 311-356.

11. Доспехов Б. А. Методика полевого опыта [Текст] / Б. А. Доспехов. – М. : Колос, 1985. – 335 с.

О.В. Сергиенко, Л.Д. Солодовник, Л.А. Радченко

Перспективные линии огурца корнишонного типа для гетерозисной селекции в условиях открытого грунта.

Резюме. Освещены результаты оценки родительских линий огурца корнишонного типа по основным хозяйственно-ценным признакам для создания конкурентоспособных гетерозисных гибридов в условиях открытого грунта.

O.V. Sergienko, L.D. Solodovnyk, L.O. Radchenko

Perspective line of cucumber cornichons type for heterosis breeding conditions of open field.

Summary. Was covered the results of the assessment of parental lines of cucumber gherkin type on the main agronomic characteristics to create competitive heterosis hybrids for conditions of open ground.